

DOCAT

MỖI TUẦN MỘT ĐỀ TÀI - TUẦN 87

“CÔNG ÍCH” NGHĨA LÀ GÌ?

Chúng ta thường nghe người ta nói rằng: Cha chung không ai khóc. Cũng có người đùa là “của chung ăn trước, còn để dành của riêng ăn sau.”

Những lời này cho thấy một thực trạng đau lòng trong xã hội này hôm nay khi chủ nghĩa cá nhân dường như chiếm thế thượng phong, con người chỉ còn nghĩ đến lợi ích cá nhân mình mà không nghĩ đến công ích. Khái niệm công ích được xem là khái niệm dành riêng cho những người làm việc trong chính phủ hoặc chịu trách nhiệm cho cộng đồng chứ không phải là khái niệm mà mỗi người phải sống trong từng giây phút vì con người tự bản chất có tính xã hội, nên con người không chỉ lo cho lợi ích của mình, mà còn phải lo cho lợi ích của xã hội, vì khi xã hội bị ảnh hưởng thì mỗi cá nhân cũng sẽ chịu những hậu quả mà xã hội mang lại. Câu hỏi về khái niệm của công ích là nội dung chính của đề tài chia sẻ tuần này. Chúng ta đọc thấy trong DOCAT những lời sau:

Công đồng Vatican II giải thích công ích là “toàn bộ những điều kiện của đời sống xã hội cho phép những tập thể, và các phần tử riêng rẽ của tập thể, có thể đạt tới sự hoàn hảo của mình một cách đầy đủ và dễ dàng hơn” (GS 26). Mục tiêu của cá nhân là thực hiện điều tốt. Mục tiêu của xã hội là ích chung. “Thật ra, công ích có thể hiểu như là chiều hướng xã hội và cộng đồng của điều tốt theo luân lý” (*Tóm lược Học thuyết Xã hội*, 164). Công ích chỉ điều tốt cho *tất cả* mọi người và cả điều tốt cho *toàn thể* một con người. Công ích, trước hết, đòi hỏi những tiêu chuẩn của một trật tự điều hành do chính quyền thực hiện, theo như được quy định trong *một nước có hiến pháp*. Kế đến, cần phải lo duy trì phương tiện tự nhiên để sinh sống. Trong khuôn khổ này, là quyền của mỗi người được có nước uống, thực phẩm, chỗ ở, và chăm sóc sức khỏe, công ăn việc làm, học hành. Cũng cần phải có quyền tự do tư tưởng, tự do tôn giáo, và tự do hội họp. Tại đây, những đòi hỏi của công ích trùng khớp với nhân quyền phổ quát.

Câu trả lời của DOCAT, mượn từ Hiến Chế *Gaudium et Spes* của Công Đồng Vaticanô II, chỉ rõ cho chúng ta biết khái niệm của công ích, đó là “toàn bộ những điều kiện của đời sống xã hội cho phép những tập thể, và các phần tử riêng rẽ của tập thể, có thể đạt tới sự hoàn hảo của mình một cách đầy đủ và dễ dàng hơn” (GS 26). Những lời này chỉ cho thấy công ích không phải là một khái niệm mang tính lý thuyết, nhưng là những “điều kiện sống cụ thể hằng ngày” mà với những điều kiện này, mỗi cá nhân và tập thể đạt đến mục đích riêng của mình cách đầy đủ và hoàn hảo. Điều chúng ta lưu ý khi nói đến công ích là việc công ích có liên hệ chặt chẽ với phẩm giá, sự bình đẳng và thống nhất của con người, như giáo huấn của Giáo Hội dạy: “Mọi khía cạnh trong đời sống xã hội đều phải liên hệ đến công ích, nếu muốn đạt được ý nghĩa trọn vẹn nhất, công ích xuất phát từ chính phẩm giá, sự thống nhất và bình đẳng của hết mọi người.”¹ Vì xuất phát từ chính phẩm giá, sự thống

¹ *Totat Yếu về Học Thuyết Xã Hội của Giáo Hội Công Giáo*, số 164.

nhất và bình đẳng của hết mọi người, công ích mãi mãi là của “chung” chứ không phải là “gia sản riêng” của mỗi cá nhân. Liên quan đến điều này, chúng ta đọc thấy những lời sau:

Công ích không chỉ đơn giản là tổng số các thiện ích riêng của mỗi người trong một thực thể xã hội. Dù là thuộc về mọi người và mỗi người, công ích vẫn là và mãi mãi là ích lợi “chung,” vì nó không thể phân chia được và vì khi cùng chung như thế người ta mới có thể có được nó, mới phát triển và bảo vệ được hiệu quả của nó, với tầm nhìn hướng về tương lai. Cũng như hành vi luân lý của một người được thực hiện chính khi người ấy làm điều tốt, các hành vi của xã hội cũng chỉ có tầm vóc tương xứng khi chúng đem lại ích lợi chung. Thật vậy, có thể hiểu công ích là khía cạnh xã hội và cộng đồng của luân lý.²

Để hiểu rõ hơn khái niệm công ích, DOCAT chỉ ra cho chúng ta hai hướng để phát triển công ích, đó là chỉ ra mục tiêu của cá nhân là thực hiện điều tốt và mục tiêu của xã hội là lợi ích chung. Ai trong chúng ta cũng mong ước làm điều tốt. Tuy nhiên, tự bản chất, điều tốt luôn mang lại lợi ích cho người khác, hay đúng hơn là luôn hướng về công ích. Để cho đời sống xã hội được tốt đẹp, lợi ích chung phải trở thành mục tiêu của mỗi cá nhân. Giáo huấn của Giáo Hội dạy về điều này như sau: “Con người có tính xã hội, nên lợi ích cá nhân phải đặt trong tương quan với lợi ích chung. Lợi ích chung không thể được xác định trong tương quan với nhân vị: “Các bạn đừng sống riêng lẻ hay khép kín, như thể các bạn đã được công thánh hóa rồi, nhưng hãy hợp lại để cùng tìm kiếm lợi ích chung” (x. Thư Banabê 4,10).³ Điều đáng để chúng ta suy gẫm là bản chất của “ánh mắt.” Mỗi khi mở mắt ra, chúng ta nhìn thấy những người khác trước tiên, để biết được chính mình, chúng ta cần nhắm mắt lại để biết được những gì đang xảy ra trong mình. Như thế, cuộc sống của chúng ta tự bản chất là hướng về người khác. Khi khép kín lại trong chính mình và tìm lợi ích riêng cho cá nhân của mình, chúng ta đã không sống đúng với bản chất của mình, là những con người có tính xã hội, luôn lấy công ích làm mục tiêu sống. Nói cách cụ thể, khi làm bất kỳ điều gì, tôi không chỉ hỏi điều này mang lại cho tôi lợi ích gì, mà tiên quyết chúng ta phải hỏi, điều này mang lại lợi ích gì cho xã hội, cho anh chị em của tôi.

DOCAT cũng chỉ ra nhiệm vụ của công ích. Vì mục tiêu của mỗi cá nhân là làm điều tốt, nhiệm vụ của công ích là chỉ ra điều tốt cho tất cả mọi người và điều tốt cho toàn thể con người. Để mọi người thực hiện điều tốt công ích chỉ ra, một trật tự xã hội do chính quyền thực hiện theo hiến pháp của nước phải được thực hiện. Nói cách cụ thể hơn, những người cầm quyền là những người phải chăm lo cho công ích hay đúng hơn công ích là động lực chính thúc đẩy các nhà cầm quyền thực hiện hiến pháp. Giáo Hội khẳng định điều này trong những lời sau: Phải hiểu “công ích” là “tổng thể những điều kiện của đời sống xã hội cho phép những tập thể hay những phần tử riêng rẽ có thể đạt tới sự hoàn hảo riêng một cách đầy đủ và dễ dàng hơn (x. GS 26,1; 74,1).” Công ích liên quan đến đời sống của mọi người, đòi hỏi mỗi người phải thận trọng, nhất là những ai đang cầm quyền.”⁴ Những ai đang cầm quyền phải thận trọng trong những quyết định của mình vì chúng liên quan đến công ích, mà công ích là để bảo vệ những quyền căn bản của con người. Không những thế, công ích phải trùng khớp với nhân quyền phổ quát, chứ không chỉ trùng khớp với lợi ích của một nhóm trong xã hội. Nhiều lần, chúng ta đã chứng kiến các nhà cầm quyền đưa ra những đạo luật không trùng khớp với nhân quyền phổ quát, mà chỉ mang lại lợi ích riêng

² *Toát Yếu về Học Thuyết Xã Hội của Giáo Hội Công Giáo*, số 164.

³ *Sách Giáo Lý của Giáo Hội Công Giáo*, số 1905.

⁴ *Sách Giáo Lý của Giáo Hội Công Giáo*, số 1906.

cho một nhóm người. Như vậy, công ích chỉ được hiểu trong tương quan với bản chất con người là một hữu thể xã hội.

Chúng ta kết thúc bài học hỏi tuần này với những lời trích sau nói về tầm quan trọng của công ích trong đời sống xã hội:

Một xã hội mong muốn và có ý định tiếp tục phục vụ con người ở mọi cấp độ là một xã hội phải lấy công ích – tức là ích lợi của hết mọi người và của con người toàn diện – làm mục tiêu tiên quyết của mình. Con người không thể tìm được sự phát triển mỹ mãn nơi chính bản thân mình, nếu bỏ qua sự kiện là con người hiện hữu “với” người khác và “vì” người khác. Sự thật này không chỉ bắt con người phải sống với người khác ở các cấp độ khác nhau trong đời sống xã hội, mà còn bắt con người phải không ngừng tìm kiếm – không chỉ tìm kiếm trong ý tưởng mà cả trong thực tế cụ thể – điều tốt, tức là ý nghĩa và sự thật, được tìm thấy trong hết mọi hình thức đang có của đời sống xã hội. Không có tổ chức nào của đời sống xã hội – từ gia đình đến các tập thể xã hội trung gian, các hiệp hội, các tổ chức mang bản chất kinh tế, các thành thị, các khu vực, các quốc gia, cho đến cộng đồng các dân tộc và các quốc gia – có thể tránh né việc tìm kiếm công ích, vì đó chính là yếu tố làm nên ý nghĩa và là lý do hiện hữu của các tổ chức ấy.⁵

⁵ *Toát Yếu về Học Thuyết Xã Hội của Giáo Hội Công Giáo*, số 165.